

KRZYSZTOF A. MAKOWSKI*

XXIII Międzynarodowy Kongres Nauk Historycznych, Poznań 2020/2022 – i jego pokłosie

Od 1900 r. światowa „ekumena” historyków organizuje cyklicznie swoje kongresy, podczas których dyskutuje się nad najbardziej palącymi zagadnieniami, prezentuje wyniki badań i buduje międzynarodową sieć współpracy. W 1926 r. powołano do życia Międzynarodowy Komitet Nauk Historycznych (CISH) jako organizację pozarządową złożoną z komitetów narodowych, reprezentujących państwa członkowskie, oraz komisji specjalistycznych, zajmujących się określonymi dziedzinami badań. Głównym zadaniem Komitetu jest organizowanie (zasadniczo co pięć lat) kolejnych kongresów, we współpracy z historykami krajów-gospodarzy, które są wybierane przez Zgromadzenie Ogólne CISH. Do dziś odbyły się 23 kongresy w różnych częściach świata. Ostatni gościliśmy w Poznaniu w sierpniu 2022 r.

Powierzenie Poznaniowi organizacji Kongresu nastąpiło podczas XXII Kongresu w chińskim Jinan w 2015 r. Było to wielkim wyróżnieniem dla polskiego środowiska historycznego. W przeszłości Kongres odbył się bowiem w Polsce tylko raz, w 1933 r. w Warszawie. Przygotowania ruszyły jeszcze w 2015 r. Pracami kierował powołany do życia przez Komitet

* Poznań, ORCID: 0000-0003-4674-530X.

Nauk Historycznych (KNH) PAN i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM) Komitet Organizacyjny. Jego skład ulegał zmianie w ciągu lat. W ostatniej fazie obejmował 15 osób. Współprzewodniczyli mu Rektor UAM Bogumiła Kaniewska i Przewodniczący KNH PAN Tomasz Schramm. Członkami byli reprezentanci Wydziału Historii UAM, KNH PAN, PTH i władz samorządowych. Organizację Kongresu Komitet powierzył swojemu Wydziałowi Wykonawczemu, którego Przewodniczącym został Krzysztof A. Makowski, a Sekretarzem Generalnym Maciej Michalski.

Prace organizacyjne długo przebiegały bez zakłóceń. Krótko przed Kongresem okazało się wszakże, że przygotowania trzeba było wstrzymać – na długi czas przeszły w stan swoistej hibernacji – a ich ciąg dalszy odbywał się już w cieniu pandemii, a potem także wojny rosyjsko-ukraińskiej. Były pewne obawy, czy Kongres dojdzie do skutku, ale dzięki dużej determinacji organizatorów i samych uczestników, którzy okazywali godną podziwu cierpliwość, udało się go ostatecznie zorganizować.

Kongres, który odbył się 21–27 sierpnia 2022 r., zgromadził ponad 900 uczestników z 64 krajów. Blisko 65% zarejestrowanych wzięło udział w Kongresie osobiście, reszta brała w nim udział online. Najliczniejszą grupę stanowili Polacy – wśród ogółu zarejestrowanych prawie 25%. Kolejne po Polakach miejsce zajęli Francuzi, Niemcy, Włosi, Amerykanie, Czesi i Japończycy. Dominowali wyraźnie Europejczycy (77%).

Na Kongresie odbyło się prawie 100 paneli, w tym 3 tzw. wielkie tematy (*Major Themes*), 20 okrągłych stołów (*Round Tables*), 10 tzw. sesji łączonych (*Joint Sessions*), 23 tematy specjalistyczne (*Specialized Themes*), 2 sesje wieczorne. Integralną częścią poznańskiego spotkania było też 35 paneli przygotowanych przez 19 międzynarodowych komisji afiliowanych przy CISH. W sumie na Kongresie wygłoszono 535 referatów.

W ciągu ponad 100-lecia organizowania światowych kongresów zmieniała się ich rola i ich znaczenie dla profesji historycznej. Również oczekiwania uczestników obecnie różnią się od tych sprzed 100 lat. W Poznaniu sporo paneli miało przekrojowy chronologicznie i terytorialnie charakter. Zupełnie oczywista była już inkorporacja do rozważań niemal we wszystkich panelach obszarów pozaeuropejskich. Reprezentowane były wszystkie epoki, z lekką przewagą dziejów nowożytnych i najnowszych.

Również pod względem merytorycznym obecne były prawie wszystkie dziedziny badań – spory udział historii historiografii i metodologii historii oraz demografii historycznej, mniej było natomiast tradycyjnej historii politycznej.

Podczas Kongresu w Poznaniu kontynuowano tematy rozpoczęte już podczas poprzednich kongresów: miejsca pamięci, *women i gender studies*, *public* czy *digital history*. Dużo mocniejszy niż wcześniej był akcent położony na otaczające nas środowisko – odejście od antropocentryzmu na rzecz szukania powiązań z otaczającym nas światem (refleksja postantropocentryczna): człowiek i przyroda, historia zwierząt i ludzi, ekologiczne podejście do Holokaustu i ludobójstwa. Wyraźny wątek stanowiła historia globalna, jak również powiązania historii z polityką. W jednym z wielkich tematów rozważano ponadto problem zbalansowania wiedzy historycznej, czyli odejścia od europocentryzmu rozumianego jako „monopol” Zachodu na tworzenie wiedzy o przeszłości. Obawy o losy świata, dotkniętego zmianami klimatycznymi, pandemią, sięgającymi poza Europę reperkusjami wojny w Ukrainie, słabnącą demokracją i rosnącym w siłę populizmem i autorytaryzmem, były obecne zarówno w referatach i komunikatach, jak i w dyskusjach (plenarnych i kularowych).

Te nastroje znalazły oddźwięk również w wykładach inauguracyjnych. Podczas Ceremonii Otwarcia Kongresu trójce uznanych historyków – Olufunke Adeboye z Uniwersytetu w Lagos w Nigerii, Dipeshowi Chakrabarty’emu z University of Chicago w USA i polskiej historyczce Ewie Domańskiej z UAM w Poznaniu – zadano bowiem pytanie, które od dawna już pojawia się w dyskusjach naukowych: *Quo vadis historiae?* Odzwierciedla ono proces poszukiwania nowego miejsca dla historiografii w ponowoczesnej rzeczywistości, po postmodernistycznych przewartościowaniach, które mocno podważyły klasyczną koncepcję prawdy oraz doprowadziły do skrajnej subiektywizacji badań historycznych. Zrodziło to niewątpliwie potrzebę poszukiwania nowej tożsamości dla naszej dyscypliny. Dwa ze wspomnianych tekstów (w tłumaczeniu na język polski), autorstwa Olufunke Adeboye (*Dokąd zmierza historia w Afryce?*) i Dipeshy Chakrabarty’ego (*Kapitalizm, praca i podstawa historii planetarnych*) publikujemy poniżej. Zrezygnowaliśmy natomiast z druku wystąpienia Ewy Domańskiej, zostało ono już bowiem wcześniej ogłoszone w innym

czasopiśmie¹. Można by powiedzieć, iż w zamian za to zamieszczamy tekst wykładu absolwenta Uniwersytetu w Delhi, obecnie wykładającego w kalifornijskim uniwersytecie w Los Angeles, Sanjaya Subrahmanyama, który podczas Kongresu w Poznaniu otrzymał prestiżową International CISH History Prize, zwaną historycznym Noblem. Była to już trzecia edycja nagrody przyznawanej historykom, którzy wyróżnili się swoimi badaniami, publikacjami lub osiągnięciami dydaktycznymi i wnieśli znaczny wkład w rozwój wiedzy historycznej. Subrahmanyam jest autorem wielu książek, esejów oraz redaktorem dzieł zbiorowych, dotyczących dziejów Indii i Oceanu Indyjskiego w czasach wczesnonowożytnych, zwłaszcza dziejów gospodarczych, a także refleksji na temat tzw. *connected history*. I właśnie tej ostatniej problematyki dotyczył jego wykład zatytułowany *Kilka refleksji o historiach powiązanych*.

¹ E. Domańska, *Zastanawiając się nad historią w czasach permanentnego kryzysu*, „Prace Kulturoznawcze” 2022, t. 26, nr 2, s. 135–148 (numer tematyczny *Cnoty epistemiczne*) – dostępny również online: <https://wuwr.pl/pkult/issue/view/935> (dostęp: 1.02.2024).